

ZINĀTNES DZĪVES HRONIKA

Jūlijs

1. jūlijā Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) īstenais loceklis akadēmiķis Jānis Stradiņš saņēma Tbilisi Valsts universitātes Ivane Džavahišvili medaļu, kas pirmo reizi tika pasniegta Latvijas zinātniekam par izcilu ieguldījumu internacionalizācijas pētījumos ar Gruzijas zinātniekiem. Medaļu ieradās pasniegt LZA goda doktors Nikolai (Niko) Javakhišvili un Gruzijas vēstnieks Eiropas Savienībā V. E. Teimurazs Džandžalia (*Teimuraz Janjalia*).

3. jūlijā Rīgas Doma Krustejā atklāja atjaunoto piemiņas zīmi — postamentu un urnu "COR JOCHMANNI", kurā glabājas izcilā publicista, kultūras filozofa un sava laika kritiķa Karla Gustava Johmana sirds. Ar Heidelbergas Johmana biedrības finansiālu atbalstu, piedaloties fon Zengbušu dzimtas pārstāvim Verneram fon Zengbušam, unikālā kultūrvēsturiskā piemiņas zīme — urna ar Johmana sirdi un tai izveidotais postaments ir restaurēti. Ikviens apmeklētājs to varēs apskatīt Rīgas Doma krustejā.

7. jūlijā LZA iepazīšanās vizītē apmeklēja Korejas Republikas vēstniecības Rīgā vadītājs pilnvarotais lietvedis Kyong-Ho Min. Tikšanās laikā ar LZA prezidentu Ojāru Spārīti, ārlietu sekretāru Andreju Siliņu un prezidenta padomnieci starptautiskajos jautājumos Anitu Dravenieci tika pārrunātas iespējas, kā veicināt informācijas apmaiņu un savstarpējos zinātnieku un zinātnisko institūciju kontaktus abu valstu starpā. Viesis uzsvēra, ka Latvijai un Korejai ir liels savstarpējās sadarbības potenciāls dažādās jomās, tostarp zinātnē. Gan Korejas valsts, gan Korejas lielās kompānijas *Samsung*, *LG* un citas investē zinātnē, kā arī

īpašu uzmanību pievērš augstākajai izglītībai, līdz ar to arī sadarbībai ar ārvalstu universitātēm un studentu apmaiņai. Tāpat ir iespējama sadarbība starp abu valstu zinātņu akadēmijām un zinātniskajiem institūtiem. Tika pārrunāti arī sadarbības veidi, kas iespējami tādu Eiropas Savienības projektu, tostarp programmas "Horizonts 2020", ietvaros, un ir atvērti trešajām valstīm.

16. jūlijā Melngalvju namā notika Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa tikšanās ar LZA prezidentu O. Spārīti, lai pārrunātu Latvijas zinātnes aktuālos jautājumus. Sarunā tika skarti dažādi jautājumi — gan LZA kā nacionālās akadēmijas lomas stiprināšana, gan Latvijas zinātnieku atjaunošanas jautājums, kas skatāms tikai sinhroni ar industrijas attīstības veicināšanu mūsu zemē un jauno zinātnieku paaudzei paredzētu darba vietu radīšanu, par to no viņiem sagaidot inovatīvus risinājumus ikvienā perspektīvā nozarē. Tika apspriests arī jautājums par īpaša atbalsta fonda veidošanu sekmīgu starptautisku zinātnisku projektu līdzmaksājumiem no Latvijas budžeta, kas ļautu mūsu zinātniekiem piesaistīt daudz ievērojamākus starptautiskus līdzekļus savu pētījumu veikšanai un izgudrojumu komercializācijai. Tiecoties visīsākajā laikā īstenot valsts budžeta virzību uz mērķi novirzīt 2% no IKP Latvijas līdzdalībai NATO alianses sastāvā, Valsts prezidents atbalstīja arī 2014. g. 5. septembrī Velsas samītā parakstīto vienošanos, kas paredz valsts zinātnes tiesības pretendēt uz 20% jeb piekto daļu no šiem diviem procentiem izmantot ar militārā resora pasūtījumiem saistītu zinātnisko izgudrojumu komercializācijai un pārnesi uz rūpnieciskās ražošanas sfēru.

LZA ārzemju loceklim Trevoram Fennelam 75 gadu jubileja.

25. jūlijā LZA korespondētājloceklim Jānim Auziņam — 65.

29. jūlijā LZA ārzemju loceklim Edmondam Bunkšem — 80.

31. jūlijā Latvijas Republikas Aizsardzības ministrija vēsta, ka, atbildot bijušā aizsardzības ministra, Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa aicinājumam, biedrība “Latvijas ģenerāļu klubs” izveidojusi nodibinājumu Valsts aizsardzības un patriotisma fonds “Namejs”. Nodibinājums Valsts aizsardzības un patriotisma fonds “Namejs” reģistrēts 21. jūlijā un tā valdes priekšsēdētājs ir pirmais Nacionālo bruņoto spēku komandieris Juris Dalbiņš. Fonda valdē darbojas pirmais Aizsardzības spēku komandieris Dainis Turlais, NATO sabiedroto bruņotajos spēkos dienējušais Jānis Kažociņš, uzņēmējs Juris Binde un radošās sabiedrības pārstāvis LZA prezidents O. Spārītis. Par “Nameja” Goda padomes priekšsēdētāju ir piekritusi kļūt eksprezidente Vaira Vīķe-Freiberga.

LZA ārzemju loceklim Eberhardam Vinkleram 60 gadu jubileja.

Augusts

3. augustā LZA kor. loc. profesoram Andrejam Skaķeram — 75.

5. augustā Mūzikas namā “Daile” notika LZA, VAS “Latvijas dzelzceļš” un Rīgas Tehniskās universitātes attīstības fonda 2015. g. balvas pasniegšana. Pasākumā piedalījās LR Satiksmes ministrs Anrijs Matīss, LZA prezidents O. Spārītis un VAS “Latvijas dzelzceļš” valdes priekšsēdētājs Uģis Magonis. Balvas piešķīra deviņo reizi.

Par mūža darba devumu Latvijas dzelzceļa transportā balvu saņēma Jurijs Lucevičs, SIA “LZD CARGO” Tehniskā departamenta Lokomotīvu ekspluatācijas daļas vadītā-

ja vietnieks, kurš 43 gadus strādā Latvijas dzelzceļa transporta nozarē.

Par pētījumiem Latvijas dzelzceļa transporta nozarē balvu saņēma Latvijas dzelzceļa vēstures muzeja krājuma glabātāja Inese Rezgoriņa.

11. augustā LZA ārzemju loceklei Lalitai Muižniecei — 80.

12. augustā LZA kor. loc. Tatjanai Kozlovskai — 60.

12. augustā LZA Goda loceklim Namejam Zeltiņam — 80.

18. augustā LZA viesojās Ķīnas Sociālo zinātņu akadēmijas (ĶSZA) Eiropas studiju institūta asociētais profesors Dr. Liu Zuokui. Ar viesi tikās LZA prezidents O. Spārītis un HSNZ priekšsēdētāja Raita Karnīte. Viesis informēja par Ķīnas puses rosināto starptautiskās sadarbības intensificēšanu starp Ķīnas un Centrālās un Austrumeiropas valstīm (*China-CEE Think Tanks Exchange and Cooperation Network*, 16+1 formāts). Valdības uzdevumā pie ĶSZA tiek veidots 16+1 valstu sadarbības tīkla sekretariāts darbu koordinēšanai ar Dr. Liu Zuokui vadībā.

25. augustā LZA prezidents O. Spārītis un ģenerālsekretārs Valdis Kampars iepazīstināja Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisiju ar LZA turpmākās darbības stratēģijas projektu no 2015. līdz 2020. g. Turpmākās attīstības vizijā LZA redz savu vietu kā Eiropas Savienības izglītības un zinātnes administrēšanas institūciju partneri, savu resursu robežās īstenojot inovatīvas zinātnes atklājumu popularizēšanas un komercializācijas politiku. Tāpat LZA darbības stratēģijā uzsverta Valsts zinātniskās kvalifikācijas darbu organizēšana, Terminoloģijas komisijas darba nodrošināšana un akadēmiskās kvalifikācijas atestācijas un balvu piešķiruma funkcijas organizēšana. Akcen-

tēta arī akadēmiski zinātnisko žurnālu un laikrakstu izdošana.

27.–29. augustā Latvijas Organiskās sintēzes institūts (OSI) organizēja starptautisku zāļu izpētes konferenci “*Drug Discovery*”. Pasākuma piedalījās vairāk nekā 300 zinātnieki un industrijas pārstāvji no 25 valstīm. Šī ir lielākā jaunu zāļu izstrādei veltītā akadēmiskā konference, kas notiek Latvijā pēdējo 25 gadu laikā. Konference sākās ar piemiņas plāksnes atklāšanu pie OSI ēkas Aizkraukles ielā 21 talantīgajam zinātnes organizatoram, institūta dibinātājam profesoram Solomonam Hilleram, kura 100. dzimšanas dienu atzīmējām šī gada 14. janvārī. Šogad aprit arī 50 gadu kopš OSI izdod žurnālu “*Heterociklisko savienojumu ķīmija*”, kur publicējas šajā jomā strādājošie zinātnieki no daudzām pasaules valstīm, un pirmā konferences sesija bija veltīta žurnāla jubilejai. Konferences atklāšanas sesijā lekciju par S. Hilleru un OSI tapšanas vēsturi nolasīja akadēmiķis J. Stradiņš. Konferences zinātniskā tematika bija ļoti daudzpusīga, tā aptvēra mūsdienīgu zāļu izpētes procesu, sākot no jaunu vielu mērķtiecīgas sintēzes, medicīniskās ķīmijas līdz jauno savienojumu bioloģiskajiem un farmakoloģiskajiem pētījumiem un atklājumu praktiskai pielietošanai. Zinātnieki dalījās pieredzē un jaunākajās atziņās par pretvēža, kardiovaskulāro, neiroloģisko un antibakteriālo zāļu darbības mehānismiem un jaunu zāļu vielu izstrādi. Atsevišķā konferences sesijā notika diskusija par zinātnieku un ražotāju sadarbību. Kopumā konferences darba programmā bija 69 lekcijas un 85 stenda referāti.

24.–30. augustā EKOSOC–LV vadītāja Baiba Rivža apmeklēja Albenu (Bulgārija), kur notika 2. starptautiskā multidisciplinārā zinātniskā konference sociālajās zinātnēs un mākslā “*SGEM 2015*”. Akadēmiķe B. Rivža konferences ietvaros uzstājās plenārsēdē un vadīja konferences sekciju ekonomikas un tūrisma nozarē, iepazīstinot klausītājus ar

EKOSOC–LV programmas galvenajiem prioritārajiem pētniecības virzieniem un aktualitātēm. B. Rivža uzstājās arī ar ziņojumiem “*Youth Unemployment Problem in Latvia Compared with Belarus*” un “*Challenges of Innovative Action as a Way of Promoting Smart Territorial Development*”, saņemot apbalvojumu par “*SGEM 2015*” konferences labāko ziņojumu un izcilām prezentācijas prasmēm.

30. augustā mūžībā aizgāja LZA goda loceklis Jāzeps Ločmelis (12.09.1928–30.08.2015).

Septembris

1. septembrī LZA ārzemju locekļi Dzintrai Bondai 75 gadu jubileja.

4. septembrī, inovatīvā minifotoaparāta “*Minox*” izgudrotāja Valtera Capa 110. dzimšanas dienā, LZA tika pasniegta Valtera Capa balva — medaļa labākajam izgudrotājam. Šogad par tās laureātu kļuva akadēmiķis Ivars Kalviņš. Formulējums: par izciliem izgudrojumiem medicīnas ķīmijā un Latvijas zinātnes sasniegumu nešanu pasaulē. Atcerēsimies, ka I. Kalviņa vārds šogad jo skaļi noskanēja pasaulē, jo viņš bija nominēts Eiropas visaugstākajai izgudrotāju atzinībai un bija viens no trim Eiropas Patentu biroja (EPO) nosauktajiem finālistiem 2015. g. Eiropas izgudrotāju balvai “*Lifetime Achievement*” kategorijā. Uz balvas pasniegšanu bija ieradies firmas “*Minox GmbH*” pārstāvis Frīdrihs Oelšlēgers (*Friedrich Oehlschläger*), Vācijas Federatīvās Republikas vēstnieks Latvijas Republikā Rolfs Ernsts Šute (*Rolf Ernst Schütte*), LR Tieslietu ministrijas valsts sekretārs Raivis Kronbergs un LR Patentu valdes Izgudrojumu ekspertīzes departamenta direktors Guntis Ramāns.

Laudatio balvas laureātam I. Kalviņam teica Organiskās sintēzes institūta direktors, LZA korespondētājloceklis Osvalds Pugovičs.

Kopš 5. septembra Ģ. Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejā atvērta izstāde “Jānis Strupulis kolekcijās Dānijā”. Šī ir unikāla izstāde, kādas Latvijā nav bijis, jo tajā aplūkojami darbi, ko 24 gadu laikā radījis latviešu mākslinieks, kurš dzīvo Latvijā un visus šos gadus regulāri ir braucis pie draugiem Dānijā, lai tur radoši strādātu. Jānis Strupulis šai laikā radījis darbus, kas nu jau kļuvuši par neatņemamu daļu mājokļu un publisko telpu interjera elementu, bet Latvijā tos neviens vēl nav redzējis. Ierosme veidot šo izstādi radās pirms diviem gadiem, aplūkojot dažas bērnu portretu un kluso dabu fotogrāfijas. Par godu izstādei J. Strupulis LZA HSNZN dāvinājis jauniznākušo katalogu “Jānis Strupulis kolekcijās Dānijā. *Made in Denmark*”.

5. septembrī akadēmiķei profesorei Vijai Klušai — 75.

7. septembrī Latvijas Universitātes Akadēmiskajā bibliotēkā notika LZA goda doktora Nikolaja (Niko) Džavahišvili grāmatas krievu valodā “Ieskats Gruzijas un Baltijas tautu attiecību vēsturē” atvēršanas svētki.

8. septembrī LZA goda loceklim Pēterim Guļānam 95 gadu jubileja.

LZA prezidents O. Spārītis un LZA FTZN pārstāvji sveica uzņēmuma a/s “Latvenergo” valdes priekšsēdētāju Āri Žīguru 50 gadu jubilejā, pasniedzot viņam ar LZA Senāta lēmumu piešķirto goda mecenāta diplomu. Apsveikuma vārdos izskanēja pateicība Ā. Žīgura kungam par uzņēmuma tālredzīgo un zinātnes politikas attīstīšanā vērsto darbu, stimulējot visu paaudžu enerģētikas speciālistu darbu, bet — visvairāk — radot darba vietas jaunajiem enerģētikas speciālistiem, kā arī ar uzņēmuma stipendijām un balvām veicinot viņu profesionālo izaugsmi.

10. septembrī Latvijas gruzīnu biedrība “Samšoblo” rīkoja *Dr. habil. hist. prof. Ni-*

kolaja (Niko) Džavahišvili grāmatas “Ieskats Gruzijas un Baltijas tautu attiecību vēsturē” izdevuma latviešu valodā prezentāciju.

LZA ārzemju loceklim Jānim Tāivaldim Ozoliņam 65 gadu jubileja.

10.–11. septembrī Rīgā un Jūrmalā (ar turpinājumu 15.–16. septembrī Liepājā) norisinājās Letonikas VI kongress, veltīts Aspazijas un Raiņa 150 gadu jubilejai. To organizēja: LZA, Latvijas Universitāte, LZA Baltijas Stratēģisko pētījumu centrs, LU aģentūra “Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts”, LU aģentūra “Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts”, LU aģentūra “Literatūras, folkloras un mākslas institūts”, LU aģentūra “Filozofijas un socioloģijas institūts”, Latvijas Mākslas akadēmija, Liepājas Universitāte, LU aģentūra “Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūts”, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija, Ventpils Augstskola, Daugavpils Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte, Latvijas Kultūras akadēmija un Rēzeknes Augstskola. Kongresa atklāšana notika 10. septembrī LZA, to ievadīja prezidenta O. Spārīša un Jūrmalas pilsētas domes priekšsēdētāja Gata Trukšņa uzrunas, kā arī Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas sieviešu kora “Balta” muzikāls sveiciens (dirigente Māra Marnauza). Tam sekoja plenārsēdes ziņojumi: “Raiņa “personas kods” 21. gadsimta zīmē” (Gundega Grīnuma), “Latviskums un Latvijas valstiskuma ideja Raiņa lugās” (Viktors Hausmanis), “Raiņa mazzināmākie un nenovērtētie darbi Latvijas labā” (Jānis Stradiņš), “Aspazija — literāte un sabiedriskā darbiniece” (Ausma Cimdiņa), “Rainis un Nobela prēmija” (Arno Jundze), “Rainis un Stučka — attiecību fenomēns” (Valdis Rūmnieks). Nākamajā dienā notika sekciju sēdes ar daudzpusīgu darba kārtību.

18.–20. septembrī Rīgā, Latvijas Valsts bibliotēkas konferenču centrā, notika 5. Eiro-Āzijas ārstu dermatologu kongress,

kurā lekcijas lasīja daudzi pasaulē ievērojami profesori: D. M. Sigels (ASV), R. A. Schwarts (ASV), F. Furukava (Japāna), H. Galadari (AAE), A. Litus (Ukraina), U. Adaskevičs (Baltkrievija), N. Potekājevs (Krievija), A. Ingber (Izraēla), M. Steinhofs (Īrija), T. Loti (Itālija), T. Ružicka (Vācija), *Chung Hong Hu* (Taivāna), G. Galdava (Gruzija) un daudzi citi. Kā īpašs viesis kongresā piedalījās un lekciju lasīja Nobela prēmijas laureāts medicīnā, pretvēža vakcīnas izgudrotājs, LZA ārzemju loceklis profesors Haralds Curhauzens (*Harald zur Hausen*, Vācija).

18. septembrī Rīgas Stradiņa universitāte ar svinīgu Senāta sēdi atzīmēja universitātes 65 gadu jubileju.

LZA Goda doktoram Marģeram Vestermānim 90 gadu jubileja.

20. septembrī LZA goda locekļi Džemai Skulmei 90 gadu jubileja.

Akadēmiķim Daugavpils Universitātes rektoram Arvidam Barševskim — 50.

22. septembrī LZA prezidents O. Spārītis tikās ar Polijas Republikas vēstnieci Latvijā Evu Dembsku, kas ieradās akadēmijā iepazīšanās vizītē. Tikšanās laikā tika pārrunāti divpusējās zinātniskās sadarbības jautājumi, gan arī sadarbība starp abām valstīm tūrisma jomā.

23. septembrī mūžībā aizgājis izcilais latviešu tenors, LZA goda loceklis Kārlis Zariņš (06.07.1930–23.09.2015).

24. septembrī LZA Mazajā zālē notika sēde–diskusija, kurā LZA Lielās medaļas laureāts akadēmiķis Kurts Švarcs nolasi lekciju “Zinātnes sākumi un evolūcija”. Lekcija bija pulcējusi plašu klausītāju loku.

Norisinājās 1. starptautiskā zinātniskā konference “*Trends in Regional Development in the EU Countries 2015*”. Konferenci rīkoja valsts pētījumu programmas EKOSOC-LV

5.2.3. projekta “Latvijas lauku un reģionālās attīstības procesi un iespējas zināšanu ekonomikas kontekstā” (vadītāja — akadēmiķe B. Rivža) dalībnieki sadarbībā ar Varšavas Dzīvības zinātņu universitāti (*Warsaw University of Life Sciences*), LLU Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāti, Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmiju, kā arī Zviedru Institūta tematisko partnerību “*ICE — Innovation. Creativity. Equality*”. Tā bija videokonference un vienlaicīgi notika gan Latvijā (Jelgavā), gan Polijā (Varšavā). Konferencē uzstājās pārstāvji no dažādām Latvijas un Polijas zinātniskajām institūcijām. Latvijas pusi pārstāvēja zinātnieki, jaunie zinātnieki, doktoranti no Latvijas Lauksaimniecības universitātes, Daugavpils Universitātes, Vidzemes Augstskolas un Ventpils Augstskolas. Kopumā konferences dalībniekiem bija iespēja iepazīties ar trīsdesmit sešiem ziņojumiem, t.sk. gan mutiskiem, gan stenda ziņojumiem.

Norisinājās LZA HSN sēde. Sēdes dienas kārtībā tika skatīti sekojoši jautājumi: LZA akadēmisko vēlēšanu īsteno un korespondētājlocekļu kandidātu uzklauššana un atbalsta balsojums, lēmums par LZA goda locekļu, LZA goda doktoru un LZA ārzemju locekļu kandidātiem, to atbalsta balsojums, LZA HSN Nolikuma (Reglamenta) apstiprināšana, Kr. Valdemāra balvas nolikuma un pamatojuma apspriešana, informācija par Ilgas Tālbergas grāmatu.

25. septembrī LZA goda loceklim Dainim Īvānam 60 gadu jubileja.

28. septembrī mūžībā aizgāja LZA īsternais loceklis *Dr. habil. ing.* Gundaris Teters (21.08.1928–28.09.2015).

30. septembrī LZA korespondētājlocekļi Ausmai Cimdiņai 65 gadu jubileja.

LZA goda doktoram Edvīnam Karnītim — 75.